

REKOMENDACIJOS DĖL PRIVATUMO APSAUGOS TVARKANT TELEKOMUNIKACIJŲ SRAUTO DUOMENIS

PRATARMĖ

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (2002/58/EB) (toliau – Direktyva) 5 straipsnis nustato, kad pranešimų ir su jais susijusių tinklo srauto duomenų konfidencialumą valstybė užtikrina per viešųjų ryšių tinklą ir viešai teikiamas elektroninių ryšių paslaugas, priimdama atitinkamus teisės aktus. Visų pirma, valstybė uždraudžia pasiklausyti, slapta prisijungti, saugoti ar kitaip perimti bei kontroliuoti pranešimus ir su jais susijusius tinklo srauto duomenis, išskyrus atvejus, kai tai leidžiama teisėtai.

Diegiant telekomunikacijų paslaugų technologines naujoves, privaloma gerbti pagrindines žmogaus teises ir laisves – teisę į privatumą ir susirašinėjimo slaptumą, ką garantuoja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnis bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsnis.

Šių Rekomendacijų paskirtis – padėti telekomunikacijų operatoriams bei paslaugų teikėjams tvarkyti telekomunikacijų srauto duomenis pasiklausymo kontekste, įgyvendinant Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo septinto skirsnio asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos nuostatas, atsižvelgiant į įvairių sektorių veiklos ypatumus, taip pat atkreipti visų susijusių šalių dėmesį į pasiklausymo proceso aspektus, kurie kelia didžiausią pavojų duomenų subjekto teisėms, ir būtinybę tiksliai laikytis teisėtumo reikalavimų. Jos parengtos pagal Darbo grupės asmenų apsaugai tvarkant asmens duomenis 1999 m. rekomendaciją WP 18 „Dėl pagarbos privatumui telekomunikacijų pasiklausymo kontekste“.

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Šių Rekomendacijų tikslas – pateikti metodinius patarimus dėl fizinių asmenų pagrindinių privatumo ir korespondencijos saugumo principų ir dėl priemonių, taikomų prieš pasiklausymą telekomunikacijose.
2. Pasiklausymas plačiąja prasme apima ne tik telekomunikacijų panešimų turinio tiesioginį pasiklausymą, tačiau ir visas priemones (tokias kaip monitoringas ir duomenų srauto judėjimo stebėjimas, siekiant nustatyti, kuris pokalbis ar pranešimas bus pasiklausomas), padedančias nustatyti pranešimų turinį.
3. Telekomunikacijų tinklo operatoriai ir telekomunikacijų paslaugų teikėjai įpareigojami tvarkyti telekomunikacijų srauto duomenis pagal Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymo (toliau – ERĮ)(Žin., 2004, Nr. 69-2382) 62, 63 ir 64 straipsnius, kuriuose reglamentuojamas viešųjų telekomunikacijų paslaugų saugumas, ryšio slaptumas bei srauto duomenų tvarkymas, ir pagal Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo (toliau – ADTAĮ) (Žin., 1996, Nr. 63-1479; 2003, Nr. 15-597) 15 straipsnį, kuris reglamentuoja asmens duomenų tvarkymą telekomunikacijų srityje.
4. Bet koks tinklo operatorių arba paslaugų teikėjų informacijos turinio pasiklausymas yra uždraustas (ERĮ 63 str.), nebent tai būtų leistina techninio duomenų saugojimo, žinučių perdavimo ar kitais teisėtais tikslais, arba vykdant susitarimo su paslaugų gavėju sąlygas. ERĮ 63 straipsnio 1 dalies nuostatos netaikomos teisėtam informacijos ir susijusių srauto duomenų įrašymui, atliekamam teisėtos verslo praktikos metu, kad būtų galima pateikti komercinio sandorio ar kitokios verslo komunikacijos įrodymus.

5. Valdžios institucijų vykdomas komunikacijų turinio pasiklausymas, įrašymas, sekimas informacijos perėmimo tikslais demokratinėje visuomenėje turi būti atliekamas tik tuomet, kai tai leidžia įstatymai (ERI 77 str.) ir tai yra reikalinga tam, kad būtų:

- a. ginamas valstybės, visuomenės saugumas, valstybės finansiniai interesai arba dėl nusikaltimų prevencijos;
- b. apsaugomas duomenų subjektas arba ginamos kitų asmenų teisės ir laisvės.

6. Tuo atveju, kai valdžios institucijos perima komunikacijų turinį, ADTAĮ 4, 17 ir 20 straipsniai reglamentuoja:

- a. tokių duomenų saugojimą arba sunaikinimą;
- b. aplinkybes, kuriomis atsakingos valdžios institucijos turi teisę atsisakyti pateikti arba vėluoti pateikti informaciją suinteresuotiems duomenų subjektams;
- c. duomenų subjekto teisę turėti priėjimą prie duomenų ir juos ištaisyti.

7. Telekomunikacijų operatoriai arba telekomunikacijų paslaugų teikėjai privalo įstatymų nustatyta tvarka turimą ir nusikalstamoms veikoms užkardyti, tirti, nustatyti reikalingą informaciją pateikti operatyvinės veiklos subjektų pagrindinėms institucijoms, Vyriausybės nurodytoms ikiteisminio tyrimo įstaigoms, prokurorui, teismui ar teisėjui.

II. SPECIALIOSIOS NUOSTATOS

8. Asmens duomenų rinkimas ir tvarkymas telekomunikacijų paslaugų srityje turi būti vykdomas ir plėtojamas vadovaujantis duomenų apsaugos politika, bendraisiais duomenų tvarkymo principais.

9. Nepažeidžiant kitų šiose Rekomendacijose numatytų tikslų, asmens duomenys telekomunikacijų operatorių bei telekomunikacijų paslaugų teikėjų gali būti tvarkomi tik tam, kad vartotojui būtų suteikta galimybė prisijungti prie tinklo ir jis galėtų naudotis konkrečia telekomunikacine paslauga, pvz., išsiųsti pranešimą, gauti sąskaitas, prisijungti prie interneto, taip pat užtikrinti optimalias technines operacijas bei tinklo ir paslaugų plėtojimą.

III. REKOMENDUOJAMOS PRIEMONĖS TELEKOMUNIKACIJŲ OPERATORIAMS IR TELEKOMUNIKACIJŲ PASLAUGŲ TEIKĖJAMS

10. Telekomunikacijų operatoriai, telekomunikacijų paslaugų teikėjai ir telekomunikacijų priemonių bei programinės įrangos tiekėjai turėtų naudoti tokias informacines technologijas tinklų kūrimui ir aptarnavimui, kad būtų užtikrintas vartotojų privatumas, pvz., vartotojų anonimiškumas, teikiant telekomunikacijų paslaugas.

11. Telekomunikacijų ir plėtojamos telefoninio ryšio paslaugos vartotojams turi būti teikiamos su derama pagarba vartotojų privatumui, išsaugant susirašinėjimo slaptumą ir informacijos perdavimo laisvę.

12. Telekomunikacijų operatoriai ir telekomunikacijų paslaugų teikėjai turėtų naudoti tokias priemones, kurios leistų nustatyti pasiklausymo šalį, kiek tai techniškai leidžiama. Įvertinant padėtį pasiklausymo priemonių naudojimo atžvilgiu, Lietuvos telekomunikacijų operatoriai ir telekomunikacijų paslaugų teikėjai daugeliu atvejų turi sąlygas, kurios leidžia nustatyti pasiklausymo šalį, galbūt išskyrus fiksuoto ryšio operatoriaus „Lietuvos telekomas“ analoginių stočių tinklą.

13. Atliekant teisėtą pranešimo pasiklausymą ar srauto duomenų perėmimą, visa tai turėtų būti fiksuojama telekomunikacijų sistemų registracijos „istoriniuose“ failuose. Dėl to yra nustatoma pasiklausymo šalis, kas yra labai svarbu, sprendžiant iškilusius teisinius ginčus.

14. Nauji telekomunikacijų paslaugų teikėjai ir telekomunikacijų operatoriai, atsirandantys demonopolizavus fiksuoto ryšio tinklą, turėtų diegti tokius telekomunikacijų tinklus ir ryšio priemones, kurie garantuoja atitinkamą srauto duomenų saugumą ir privatumą.

15. Naujai įsiregistravę telekomunikacijų operatoriai ir telekomunikacijų paslaugų teikėjai turi tinkamai informuoti abonentus apie jų asmens duomenis, kurie yra renkami ir tvarkomi, apie šių duomenų panaudojimą ir saugojimo tikslus (ADTAI 3 ir 17 straipsniai).

16. Telekomunikacijų tinklų operatoriai ir telekomunikacijų paslaugų teikėjai, kad apsaugotų tinklus nuo pasiklausymo, turėtų diegti tokias priemones, kad pasiklausymas būtų neįmanomas. Trečiajai šaliai diegiant efektyvius pasiklausymo būdus telekomunikacijose, naudojant pažangias technologijas, neturėtų mažėti telekomunikacijų pranešimų konfidencialumo ir asmenų privatumo lygis.

17. Neteisėtiems įsibrovimams telekomunikacinėse sistemose nustatyti gali būti naudojamos naujausios kartos kombinuotos IAS sistemos (įsibrovimų aptikimo sistemos), kurios leidžia atlikti stebėjimą, pasiklausymą, įrašymą, srauto duomenų turinio perėmimą, identifikuoti neteisėtus veiksmus ir automatiškai į tai reaguoti. Jei atliekamas piliečių veiksmų monitoringas, naudojant naujausios kartos IAS sistemas, darbuotojai ir sutarties šalys turi būti specialiai informuoti ir supažindinti prieš darbų pradžia. Tai gali būti atlikta pasirašant darbo sutartį.

18. Jei telekomunikacijų operatorius ar telekomunikacijų paslaugų teikėjas, tirdamas savo teikiamų paslaugų kokybę, sąmoningai įrašinėja pokalbius, turi iš anksto informuoti paslaugų vartotojus apie atliekamus stebėjimus ar pasiklausymus, priešingu atveju tai būtų neteisėta. Pavyzdžiui, viešųjų fiksuoto ar judriojo telefono ryšio paslaugų naudotojas paskambinęs į paslaugų tarnybą, turėtų išgirsti automatinio atsakovo pranešimą apie tai kad pokalbis bus įrašinėjamas. Iškilus ginčams dėl tokio telefoninio pokalbio interpretavimo, duomenų subjektas turi teisę pasiklausyti pokalbio arba gauti šio pokalbio išklotinę.

19. Telekomunikacijų operatoriai ir telekomunikacijų paslaugų teikėjai gali tvarkyti tik tokius srauto duomenis, kurie būtini abonto naudojamų paslaugų apskaitai ir atsiskaitymui už elektroninių ryšių tinklų sujungimą atlikti (pvz., numeris, iš kurio skambinama, numeris, į kurį skambinama, data, laikas ir pokalbio trukmė). Šie duomenys gali būti tvarkomi ne ilgiau kaip 6 mėnesius nuo sąskaitos išrašymo dienos, išskyrus atvejus, kai sąskaita yra teisėtai užginčyta arba duomenys yra reikalingi įsiskolinimui išieškoti (ERĮ str. 2 d.).

20. Telekomunikacijų operatoriai, tirdami sukčiavimo atvejus, naudoja tinklo srauto monitoringą, identifikuoja įtartinų abonentų elgesį, dėl to įmanomas tikslinis turinio pasiklausymas telekomunikacijose. Tačiau bet kokie pasiklausymai be teisinio pagrindo yra netoleruoti.

21. Telekomunikacijų operatoriai ir telekomunikacijų paslaugų teikėjai, teikdami vartotojams mobilių telefonų paslaugas, turėtų juos informuoti apie ryšių slaptumui kylančią riziką, kuri tenka naudojantiems mobilių telefonų tinklą, ypač jeigu telekomunikacijose nenaudojamas kodavimas. Mobilinių telefonų tinklų abonentams turėtų būti pasiūlytos kodavimo galimybės arba alternatyvios saugumo priemonės.

22. Telekomunikacijų paslaugų teikėjas, teikdamas paslaugas, turėtų iš anksto papildomai informuoti vartotoją tokiu specifiniu atveju, kada asmenims, naudojantiems telekomunikacijų priemones pranešimams perduoti už šalies ar Europos Sąjungos ribų, ypač kai naudojamas palydovinis ar internetinis ryšys, gali kilti grėsmė privatumui ir korespondencijos konfidencialumui,

nes užsienio valstybės institucijos, perimdamos pranešimus, gali neužtikrinti adekvataus duomenų apsaugos lygio, taip pažeisdamos ADTAĮ įstatymo 28 straipsnį.

23. Reikėtų atkreipti ypatingą dėmesį į pavojus pranešimų konfidencialumui, naudojant telekomunikacijų, ypač internetinio tinklo, priemones tarptautinių pranešimų, susijusių su šalies interesais, šalies saugumu, nusikaltimų tyrimu, ekonomine informacija, perdavimui už šalies ar Europos Sąjungos ribų, kur užsienio valstybės negali užtikrinti adekvataus duomenų apsaugos lygio. Šiuo atveju reikėtų naudoti efektyvias priemones, kad būtų apsaugota ekonominė informacija, ir efektyvius šifravimo metodus, kurie užtikrintų pranešimų privatumą ir konfidencialumą.

24. Telekomunikacijų tinklų operatoriai ir telekomunikacijų paslaugų teikėjai turėtų imtis ypatingų priemonių prieš srauto pranešimų pasiklausymą ar srauto pranešimų perėmimą, kai telekomunikacijų duomenų srautas yra perduodamas žemės palydovais ar internetu ir kai telekomunikacijų srautas nukreipiamas už šalies ar Europos Sąjungos valstybių teritorijos ribų. Šiuo atveju reikėtų naudoti efektyvius pranešimų kodavimo ar šifravimo metodus.

25. Reikėtų atkreipti dėmesį į pavojus, kylančius nacionaliniam saugumui ir asmenų privatumui, naudojant tarptautinius ryšio kanalus perdavimui pranešimų, susijusių su šalies interesais, šalies saugumu, nusikaltimų tyrimu, ekonomine informacija. Šiuo atveju reikėtų naudoti efektyvias priemones, kad būtų apsaugota ekonominė informacija, ir efektyvius šifravimo metodus, kurie užtikrintų pranešimų privatumą ir konfidencialumą.

IV. REKOMENDACIJOS ĮSTATYMO VYKDYMO INSTITUCIJOMS

26. Telekomunikacijose neturėtų būti vykdomas didelio masto tyrinėjimas ar sekimas. Didelio masto pasiklausymai neturėtų būti įteisinti įstatymuose.

27. Asmenis, kurių atžvilgiu buvo taikytos pasiklausymo sankcijos, reikėtų apie tai informuoti. Toks informavimas po pasiklausymo būtų galimas, jei tai netrukdytų bylos tyrimui, ar turi būti vykdomas bylai pasibaigus. Pasiklausomo asmens informavimas mūsų praktikoje plačiai dar nėra taikomas.

28. Turėtų būti stebima pasiklausymo telekomunikacijose politika, pvz., teikiamos reguliarios statistinės ataskaitos. Statistinės ataskaitos galėtų apimti nustatytų pasiklausymų skaičių ir jų trukmę, pasiklausymų kaštus, skirtingus pasiklausymo metodus (telefono, fakso, pranešimo gaviklio), pagrindines pasiklausymo vietas (mašinos, privačiuose namuose). Šis punktas mūsų teisinėje praktikoje nėra taikomas, nors demokratinei, informacinei visuomenei tai yra aktualu.

Parengė:

Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos

Registro IT ir ryšių skyriaus vyr. specialistas (telekomunikacijų)

Zigmantas Medutis

2003-07-15

Atnaujino:

Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos

Informacijos ir technologijų vyr. specialistas

Zigmantas Medutis

2005-04-20